

PIRLS dasturi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilariga tizimi topshiriqlar asosida badiiy asarni tahlil qilishni o'rgatish

Durdona Erkinovna Avazova
durdonaavazova@mail.ru

Toshkent davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalqaro baholash dasturlarining standartlarida qayd etilgan kompetensiyalar, o'tgan yillarda o'tkazilgan xalqaro baholash dasturlarida taqdim etilgan topshiriqlar tahlili, xalqaro baholash dasturlarini o'zida mujassamlashtirgan novatsion metodlari asosida dars ishlanmalarini ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantirish kabi masalalar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, funksional savodxonlik, milliy rejaning maqsadi, PIRLS test topshiriqlari, o'zbek xalq maqollari, boshlang'ich sinf, jahon amaliyoti, hikoya, test topshiriqlari, kompetensiya, o'qish

Teaching primary school students to analyze an artistic work based on systematic assignments based on the PIRLS program

Durdona Erkinovna Avazova
durdonaavazova@mail.ru

Tashkent State Pedagogical University

Abstract: This article highlights issues such as the competences noted in the standards of international assessment programs, the analysis of tasks presented in international assessment programs held in previous years, the formation of skills for the development of lesson plans based on innovative methods incorporating international assessment programs.

Keywords: educational system, functional literacy, the purpose of the national plan, PIRLS test tasks, Uzbek folk proverbs, primary class, world practice, story, test tasks, competence, reading

Yurtimizda xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish, xalqaro aloqalarni o'rnatish, o'quvchi-yoshlarning ilmiy-tadqiqot va innovatsiya faoliyatini, eng avvalo, yosh avlodning ijodiy g'oyalari va ijodkorligini har tomonlama qo'llab-quvvatlash hamda rag'batlantirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 12 dekabrda "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish

chora-tadbirlari to'g'risida"gi 997-son qarori qabul qilindi. Unga ko'ra PIRLS, TIMSS, PISA, TALIS xalqaro baholash dasturlari mazmun va mohiyati, Xalqaro baholash dasturlarining standartlarida (Frame Work) qayd etilgan kompetensiyalar, o'tgan yillarda o'tkazilgan xalqaro baholash dasturlarida taqdim etilgan topshiriqlar tahlili, xalqaro baholash dasturlarini o'zida mujassamlashtirgan novatsion metodlari asosida dars ishlanmalarini ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantirish kabi masalalarni hal qilishga e'tibor qaratilmoqda.

Mamlakatimizdagi o'zgarishlar, barqaror rivojlanishning yangi strategik yo'nalishlari va jamiyatning shaffofligi, uni tezkor axborotlashtirish, intensivlashtirish ta'limga qo'yiladigan talablarni tubdan o'zgartirdi. Ta'limning yangi modelini joriy etish ta'limni shaxsni rivojlantirish jarayoni sifatida yo'naltirilgan. Jahon amaliyotiga asoslanib PISA xalqaro tadqiqot dasturi yaratildi.

O'rta maktabning dastlabki bosqichlarida o'quvchining ta'lim sifati va ta'limning ijtimoiy ma'nosini tushunishi, jahon ta'lim makoniga to'liq integratsiyalashuvi xalqaro ta'lim tizimini talab qiladi. 11 yillik ta'limda jahon tajribasini hisobga olgan holda, milliy o'ziga xoslikni saqlab qolish va natijani to'g'ridan-to'g'ri o'rganish uchun mavzu munosabatlarini tashkil eta oladigan o'qituvchilarni tayyorlashga ustuvor ahamiyat beriladi.

Ta'lim tizimi har doim o'zgarib turadi. Ushbu o'zgarishlarning asosiy maqsadi yosh avlodni har tomonlama rivojlangan, barkamol fuqarolar sifatida tarbiyalashdir. Funktsional savodxonlik ushbu maqsadga erishishga yordam beradi.

Milliy rejaning maqsadi - ta'lim sifatining izchilligi va yaxlitligini ta'minlash, o'quvchilarning olgan bilimlarini hayotga tatbiq eta olish, funktsional savodxonligini rivojlantirish.

Shunday qilib, o'qituvchining bugungi asosiy vazifasi - boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, o'z-o'ziga yordam berish mexanizmlarini ishlab chiqish, ularning har biriga shaxs sifatida qarash va o'zlariga bo'lgan ishonchni oshirish.

Boshlang'ich sinf bitiruvchi o'quvchilarini PIRLS - baholash tizimi topshiriqlari asosida badiiy asarni tahlil qilishga o'rgatishga harakat qilamiz. Unda 4-sinf o'quvchilariga sinfdan tashqari o'qish darslarini inobatga olib, "Hikmatli boylik" hikoyasini¹ tahlilga tortamiz. Hikoyada ikki kishi sayohat qilib yurib, bir g'orga duch kelishgani, g'orning ichida kumush eshikli xonada bir sandiq kumush tanga, tilla eshikli xonadan ham bir sandiq tilla tanga topishibdi. Har ikkala sayohatchi cho'ntaklarini va qo'ynilarini tilla tangaga to'ldirib olishibdi. Ketmoqchi bo'lib turishganida yog'och eshikli xonani ham ko'rib qolibdilar. Bu xonada yog'och sandiq ichida to'la kitoblarni ko'rib, birinchi sayohatchi: "Kitoblarni bunchalik ichkariga yashirishning nima hojati bor edi? Bu sandiq g'orning og'zida tursa ham bo'lar edi"

¹ Tarbiya kitobi 2. Hayot saboqlari. Toshkent, Yurist-media markazi, 2015. – B.53-54

deb orqasiga qaytibdi. Ikkinchi sayohatchi esa: “Bu sandiqning ichkariga yashirilishining bir hikmati bo’lsa kerak”, deb tillalarni to’kib, kitoblardan ko’targanicha olibdi. Sherigi uning qilgan ishidan kulib, har ikkalasi o’z yo’lida davom etibdi.

Oradan yillar o’tib, tilla olib kelgan odam boy-badavlat bo’lib ketibdi. Kitob olgan odamning esa bolalari kitoblarni o’qib, elga tanilgan olimlar bo’lib yetishibdi. Bu paytda esa ikki sayohatchi keksayib qolgan, tilla olib kelgan odamning bolalari otasining boyligini talashib, bir-birlari bilan urushib, har tomonga tarqab, otasini ham unutishibdi. Kitob olib kelgan odamning bolalari esa otasiga minnatdorchilik bildirib, uni qarigan chog’ida parvarish qilishibdi.

O’quvchilar matn bilan tanishtirilgach, asarning voqealar rivojini, mazmunini, g’oyasini, badiiyatini, shaklini va umumiy xulosasini tahlil asosida o’rganib, bolalarning savodxonlik darajasini aniqlaymiz. O’quvchilarning matnni to’liq, mazmun va g’oyasini kengroq ochtirishga, har bir so’z mohiyatini tushuntirishga, hikoyadan kelib chiqadigan g’oyani anglatishga va to’g’ri xulosa chiqarishlariga yordam berish maqsadida PIRLS test topshiriqlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Buning uchun quyidagi test topshiriqlaridan foydalanamiz.

1. “Hikmatli boylik” hikoyasi nima haqida yozilgan?

- A. Boylik
- B. Ilm izlash
- C. Kitob
- D. Sayohat

2. Ikki sayohatchi yo’lda qanday voqealarga duch kelishdi? Hikoya mazmuniga mos keladigan to’g’ri fikrlarni aniqlang.

1. Sayohatchilar yo’lda yovuz jodugarga duch kelishdi.

2. Ular yurib-yurib g’orga duch kelishdi.

3. G’orda kumush, tilla, yog’och eshikli xonalarni ko’ishdi va uy ichini kuzatishdi.

4. G’orda sayohatchilarni qirq qaroqchilar tutib olishdi.

5. G’ordan ko’pgina tilla va kitoblar olib chiqishdi.

6. G’ordan faqat kitob topishdi.

7. Ikki sayohatchilar o’z uylariga ketib, o’z holicha yashashdi.

A. 1,2,4,5.

B. 2,3,5,7.

C. 2,3,6,7

D. 1,2,3,5.

3. Kitobni nimaga qiyoslaymiz?

A. Oftob, nur, olam.

B. Hikmat, soya, dur.

C. Ona, oltin, hikmat.

D. Tanga, ziyo, quyosh.

4. Birinchi sayohatchi boyliklarini nima qildi?

5. Ikkinchi sayohatchining yo'li to'g'rimi?

6. "Kitob" ikkinchi sayohatchiga nima berdi?

7. Hikoya mazmuniga mos keladigan to'g'ri fikrlarni aniqlang. Javoblar jadvaliga "HA" yoki "YO'Q" so'zlarini yozing.

1. Hikoyada ikki sayohatchining hayotini tubdan o'zgarishiga sabab bo'lgan g'orga duch kelishdi va har biri o'z hayot yo'lini tanlaydi.

2. Sayohatchilar g'ordagi kumush, tilla tangalarni egallab boyib ketishadi.

3. Ichkari xonaga yashiringan yog'och sandiqdan eng qimmatbaho boylik "kitoblar" chiqadi.

4. Ikkinchi sayohatchining g'ordan olgan kitoblari unga va farzandlariga baxt-saodat olib keladi hamda ilm dunyosi eshiklarini ochadi.

5. Birinchi sayohatchi butun umriga yetadigan boylikni olib, farovonlikda yashaydi, farzandlarini ham baxtli qiladi.

6. Tilla tangalarni olgan sayohatchining farzandlari boylik uchun kurashib, otasini ham unutib, el hurmatidan chiqadi.

7. Sayohatchilar umrining oxirida eng hikmatli boylik - kitob ekanligini anglashadi va xatolarini tushunishadi.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
HA	YO'Q	HA	HA	YO'Q	HA	HA

8. Siz qaysi sayohatchiga o'xshashni xohlaysiz? Nima uchun?

9. Hikoya mazmunidan kelib chiqadigan xulosa qaysi javobda berilgan?

A. Sayohatga chiqib, boylik topib olish va boy-badavlat yashash.

B. Boylik uchun ilmdan voz kechish mumkin. Bu johillik emas.

C. Yoshi ulug' bo'lgan kishilarni hurmat qilish.

D. Ilm uchun boylikdan voz kechish mumkin, chunki ilm egasini boy qiladi.

10. Hikoyadan kelib chiqadigan xulosaga mos keladigan o'zbek xalq maqollaridan topib yozing?

Sinfdan tashqari o'qish darsida o'tiladigan bir soat dars davomida o'quvchilarni matn bilan tanishtirish, uning asosiy mazmun-mohiyatini ochish, hikoyadan to'g'ri xulosa chiqarish va uni o'z hayotida tatbiq qilishga o'rgatishda yuqorida berilgan topshiriqlarni bajarish katta foyda beradi. Bunday topshiriqlar o'quvchi bilim faoliyatini kengaytirib, tarbiyalanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T.:Sharq nashriyot matbaa-konserni.23.09.2020. O'RQ-637-son.O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi - T.: O'zbekiston. 2019 –49 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagil 2019-yil 29-apreldagi PF-5217 sonli Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining —Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risidagil 2018-yil 8- dekabrda 997-sonli qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari. – T.: 2017 yil, 6-son, 70-modda.
5. Boymurodova G., Sattorova X., Muslimova Sh., Kabilova Z., Saydaliyeva G., Karimova F. O'qish: 4-sinf. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma -T.:“Sharq”
6. PIRLS 2021 Assessment Framework. Ina V.S. Mullis, Michael O. Martin. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA), TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education, Boston College. 2019. www.timssandpirls.bc.edu.
8. Международное исследование «Изучение качества чтения и понимания текста» PIRLS. Основная информация об исследовании PIRLS. Институт стратегии развития образования Российской академии образования, Центр оценки качества образования. www.centeroko.ru
9. <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/pirls/summary/> - TIMSS va PIRLS xalqaro o'quv markazi veb-sayti
10. Norboyeva D. Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni amalga oshirish Milliy markazi direktori o'rinbosari. 4-sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha o'tkaziladigan xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rish uchun daftar.